

> DÜBAM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

İRAN-ABD İLİŞKİLERİNDE YENİ DÖNEM

DÜBAM

İRAN-ABD İLİŞKİLERİNDE YENİ DÖNEM

Genel Yayın Yönetmeni
Akif Emre

Derleyen
Aynur Erdoğan

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

dübam

Sunuş

28 Eylül’de İran Devriminden bu yana ilk kez bir İran lideri ABD liderlerinden biriyle temasa geçti. Ruhani-Obama telefon görüşmesi İran-ABD ilişkilerinde yeni bir dönüm noktası olarak yorumlanırken bu gelişmenin Ortadoğu’yu da etkileyeceğinin altı çizildi. Yeni dönemi işaret eden gelişmeler sadece bu telefon görüşmesinden ibaret değildi. Ruhani İsrail ve Batı blokuyla ilişkilerinde belirleyici olan holokostun inkarı tutumundan vazgeçmiş, nükleer müzakereler hususunda mülayim mesajlar vermeye başlamıştı. Peki, bu tutumuyla İran, İslam Devriminin ilkelerinden vazgeçiyor ve dünya sistemine dahil mi oluyor? ABD açısından bu yakınlaşma ne ifade ediyor? ABD-Suud ittifakı çatırıyor mu? İran’la yakınlaşma Suriye krizini nasıl etkiler?

Bu ve bunun gibi sorulara cevap arayan yazıların bulunduğu bu dosyayı Dünya Bülteni okurlarının dikkatine sunuyoruz.

DÜBAM

dübam

İçindekiler

İran, Batı ve İsrail ile flört mü ediyor? / 24/09/2013	
Yasir El Zeatire	9
İran: Bu kez Batı diplomasiye sırt çevirmemeli / 27/09/2013	
Muhammed Hatemi	13
İran- ABD yaklaşması Suudi Arabistan'ı kızdırmalı mı? / 02/10/2013	
Madavi Raşid	17
Obama ve Ruhani daha sık konuşmalı / 04/10/2013	
Seyid Hüseyin Musaviyan	23
Ruhani Manhattan'ı kandırıyor / 07/10/2013	
Thomas L. Friedman	29
İran dünya sistemi ile barışıyor mu? / 08/10/2013	
Akif Emre	33
Amerika, İran hakkında naif olmamalı / 09/10/2013	
Veli Nasr	37

dübam

İran, Batı ve İsrail ile flört mü ediyor?

Yasir El Zeatire

Siyonist yönetimin varlığını tanımalarına rağmen Filistinli liderler hariç hiçbir Arap devletinden İsrail'e yeni yıl tebriki gelmedi. İran'ın yeni cumhurbaşkanı Ruhani ise Arap liderlerin yapmadığını yaptı ve yalnızca İran'dakilerin değil dünyadaki tüm Yahudilerin yeni yılını tebrik etti. İroni, tebrikin İsrail'i tanıyan devletlerden değil de Siyonizm'e karşı savaş açan bir ülkeden gelmesi oldu.

Bunun altında çok derin bir mana aramamak gerektiğini söyleyenler olabilir. Çünkü Yahudi ile olan savaş, yalnızca dinleri sebebiyle değil, Filistin'i işgal etmeleri ve halkı yerinden etmeleri nedeniyle patlak verdi. Biz ise saçma yorumlarla daha ilgiliyiz. Bilindiği üzere dünya üzerinde yalnızca 13 milyon Yahudi yaşıyor. Filistin'den çalınan topraklarda ise bu sayının yarısından azı mevcut. Yine bilinen bir şey var ki, bu az sayı yüzünden kimse Filistin'in Filistinlilere ve Araplara ait olduğunu hatırlamıyor.

İlımlı Arap liderler, Ruhaninin yaptığını (Yahudilere yeni yıl tebrikinde bulunma) yapma konusunda isteksiz davransalar da ve Filistin'in özgürlüğünden dem vursalar da, bu liderler gerçek tavırlarını hiçbir koşulda gizleyemiyorlar. Yeni Dışişleri Bakanı da İran'ın Holokostu inkar etmediğine vurgu yaparak İsrail'in yeni yılını tebrik etmesi de, söylemin artık ne şekilde olursa olsun değiştiğinin bir yansıması. Özellikle de Bakanın holokostu inkar edenlerin hükmünün son bulduğunu (Ahmedinecad'ı kast ediyor) ifade etmesi, zamanın artık değiştiğini vurgulamasına işaret

Yeni Dışişleri Bakanını da İran'ın Holokostu inkar etmediğine vurgu yaparak İsrail'in yeni yılını tebrik etmesi de, söylemin artık ne şekilde olursa olsun değiştiğinin bir yansıması.

etmişti.

İran'ın yeni diplomasisinin en önemli anahtarı olarak Yahudilerle yapılan bu flört, güzel bir zeka ürünü. İran'a, nükleer programı yüzünden uygulanan tüm ambargo ve yasakların, aslında İsrail'in korkularının sonucu olduğunun farkına varanlar, nükleer programın ne Amerika'ya ne de Batı'ya zararı olduğunu bilirler. İsrail'in korkusunun da Tahran'ın kendisine karşı nükleer silah kullanma ihtimaliyle alakası yok şüphesiz. O tamamen bölgedeki güç dengesinin kırılmasından endişe duyuyor. Olur da İran Yahudileri razı ederse – ki Yahudileri memnun etmek İsrail'i memnun etmekten geçer- Tahran yüz yüze kaldığı ambargo krizinden çıkabilir ve Batı kapıları açılabilir. Kapının en önünde ise neredeyse tüm Ortadoğu'nun anahtarını taşıyan Yahudi lobisine sahip olan Amerika var.

En başta unutulmaması gereken bir şey var. Ruhani'nin başkanlık seçimlerini kazanması İran'da otoriteyi elinde tutan demir sistemlere ve dini liderlere rağmen gerçekleşmedi. Çünkü eğer isteselerdi diğerlerine yaptıkları gibi onu da uzaklaştırmayı bilirlerdi. Ruhani, büyük olasılıkla radikaller ve reformistler arasına mesafe koyan siyasi vizyonu sayesinde seçimleri kazandı. Onu reformist görenlerin en büyük delili ise seçimlerde Hatemi'nin ve Rafsancani'nin desteğini almasıydı. Bir diğer unutulmaması gereken konu ise, İran dini liderinin, ülkenin cumhurbaşkanından gelen bir takım söylemlere karşı bıraktığı yorumların şekli. Eğer hoşuna gitmeyecek bir durum söz konusu ise dini lider, bazen yüksek konseyin pozisyonunun değiştirmeyeceğini vurgulayan bir üslup kullanır, bazen diğer tarafa kolaylık olması için manevra yaparak bir işaret gönderir, bazen de ciddi bir tavır takınarak reddini ciddi bir şekilde ifade eder.

Burada ilginç olan, her ne kadar İsrail çevrelerinde büyük yankı bulsa da Netanyahu'nun İran'dan gelen tebrike önem vermemiş olması. O kadar ki, İran'ın tek başına böylesi bir tutum takınması yine bir iş üzerinde oldu-

ğunun ve amacının aslında yeni yıl tebriki olmadığını söylentileri dolaş-
yor. İran'ın bu değişimine yol açan sebeplerden biri şüphesiz Amerikanın
Esad rejimini tehdit eden askeri operasyona karşı gösterdiği reaksiyon.
Yani Tahran'ın en güvendiği müttefikine karşı. Şu ana kadar İran'ın vur-
gulamak istediği ise doğrudan savaşa girmeyeceği, yapacağı şeyin sadece
eski yöntemine devam edeceği, yani Suriye hükümetini destekleyeceği.
Konunun İsrail'in güvenliğiyle de bağlantısı var. İran İslami Şura Meclisi
Milli Güvenlik ve Dış Siyaset Komisyon Başkanı Ayetullah Burucerdi'nin
Amerika'ya yönelttiği sorunun cevabında da belirtildiği gibi, Suriye reji-
mi, İsrail'in güvenliğini tehdit ediyor bu yüzden rejimin deva-
mı risk taşıyor. Ancak İran'ın Suriye'nin kimyasal silahlarını
teslim etmesi noktasında anlaşma taraftarı olması, uluslar ara-
sı şartlara uyma konusunda daha yumuşak bir tavır sergileme-
ye başlayacağını sinyalini veriyor. Tabi Amerika'nın İran'ın
nükleer projesini yok etmek için askeri seçeneği hala ihtimal
dahilinde tuttuğunu da unutmamak gerek.

Diğer taraftan İran'ın diplomatik üslubundaki gelişmeler
ve değişimler nükleer dosyasıyla da alakalı. Amerikan üni-
versitesinden mezun olan yeni dışişleri bakanının daha esnek
davranarak bu sorunu çözmeye niyetli olduğuna dair bir ta-
kım işaretler var. “Çıkarlarımızla alakalı olarak uluslar arası
toplumda beliren korkuları gidermek istiyoruz. Çünkü nükleer
silah, İran devletinin siyasetinin bir parçası değildir. Bununla
birlikte nükleer programımızla ilgili belirsizliğin de ortadan kalkmasını
hedefliyoruz” şeklindeki açıklamaları da bu esnekliğin bir yansıması.

İran'ın ambargo yüzünden karşı karşıya kaldığı ekonomik sıkıntıları
ve halkın yaşadığı problemleri göz önünde bulundurursak, sokakta biri-
ken bıkkınlığın ve yorgunluğun Ruhanınin yüksek oranda oy almasına

“Çıkarlarımızla alakalı
olarak uluslar arası
toplumda beliren kor-
kuları gidermek isti-
yoruz. Çünkü nükleer
silah, İran devletinin
siyasetinin bir parçası
değildir. Bununla bir-
likte nükleer programı-
mızla ilgili belirsizliğin
de ortadan kalkmasını
hedefliyoruz”

yol açtığını söyleyebiliriz. Ancak her ne kadar İran, Suriye konusunda Amerika'yla anlaşma umudu taşısa da nükleer dosyanın çözülmesi pek olası gözüküyor. Genel olarak bu ruh hali, İran siyasi arenasında da kendini gösteriyor. Son olarak Ruhani'nin, Tahran'ın nükleer haklarından asla vazgeçmeyeceğini söylemesi bunun ispatı.

Bu arada, Uman Sultanı'nın Tahran ziyaretini de göz ardı etmemek gerek. Çünkü bunun Amerika'yla İran arasında aracılık yapmak gibi bir görevi olduğu iddiaları var. Diğer taraftan nükleer programı yüzünden sık sık karşı karşıya geldiği BM genel sekreteri ve Amerikanın eski Beyrut büyükelçisi Jeffrey Feltman'ın ziyareti, İsviçre Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu masası başkanı Wolfgang Amadeus Bruehlhart'ın Tahran'a yaptığı sürpriz ziyaret ve buna benzer birçok ziyaret, şüphesiz Amerika ve Batı'yla aynı zamanda da nükleer dosyayla alakalı. Bu bağlamda dikkati çeken en önemli nokta ise Obama'nın Uman Sultanı aracılığıyla Hamaney'e gönderdiği yeni bir sayfa açmaya dair mesajı. İran'ın dini liderinin olumlu bir cevap vermesi, beklenen bir ihtimal.

Görünen o ki, yeni bir İran'la karşı karşıyayız. Batı ve Amerika ile daha az çatışan, aynı zamanda - bölgesel hırslarından tamamen vazgeçmeden- Siyonist rejimle de buzları eritmeye çalışan ve bilinen yöntemlerini kullanarak bölgede merkezi bir rol arayışı içinde olmayan farklı bir İran. Bölgedeki kriz, - her ne kadar zamanı bilinmese de- tarafların kapasitesini bildiği ve birbirlerine düşmanlık yapmasına gerek kalmayacak şekilde bitebilir. Ancak şimdilik kısa vadede bu pek mümkün görünmüyor. Bunun en büyük sebebi ise bir taraftan bölgedeki Arapların sancısı, bir taraftan da uluslar arası güçler arasındaki denge savaşı.

Kaynak: El Cezire

Dünya Bülteni için çeviren: Tuba Yıldız

İran: Bu kez Batı diplomasiye sırt çe- virmemeli

Muhammed Hatemi

İran İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, salı günü BM Genel Kurulu'nda dünyayla "yapıcı diyalog" kurulmasını savunan bir konuşma yapmaya hazırlanırken ben de bu büyük ülkenin eski cumhurbaşkanı olarak kendi tecrübelerimi, husumet yerine ülkeler arasında diyalogun teşviki için yaptığım teşebbüsleri düşünüyorum.

Benim önerimle 2001, BM Medeniyetler Arası Diyalog Yılı olarak adlandırılmıştı. Ama dünya çapında dinleyici kitlesine ulaşsa da diyalog mesajı yurt içinde olsun yurt dışında olsun en zorlu siyasi ikilemlere hemen hemen hiç nüfuz edememişti.

Orta Doğu ve kuzey Afrika'da olaylar tarihte hiç olmadığı kadar küresel önem kazandı. Bölgenin öneminde büyük bir değişim var. İran'da 1979'daki İslam devrimiyle başlayan bu dönüşüm -uluslararası toplumda çoğu kişi için sürpriz oldu- Soğuk Savaş'ın sonunda yoğunluk kazandı.

Orta Doğu bugün bölge ötesindeki güçlerin iş birliği ve ihtilaf yeri olduğu kadar yeni siyasi, sosyal ve ideolojik kuvvetler için bir merkez oldu. Bugün Orta Doğu ve kuzey Afrika'nın karşı karşıya kaldığı problemlerin hemen hemen hepsinde uluslararası etkiler vardır. İran'ın nükleer meselesi de bunlardan biridir ama elbette en büyüğü değildir. Ama Orta Doğu'nun diğer problemlerine hitap etmek, büyük ölçüde bu problemin çözüm tarzına bağlıdır.

Her diyalog, başarılı olması için siyaset ve diplomasi dilini kullanma-

Orta Doğu bugün bölge ötesindeki güçlerin iş birliği ve ihtilaf yeri olduğu kadar yeni siyasi, sosyal ve ideolojik kuvvetler için bir merkez oldu. Bugün Orta Doğu ve kuzey Afrika'nın karşı karşıya kaldığı problemlerin hemen hemen hepsinde uluslararası etkiler vardır.

lıdır. Cumhurbaşkanı Ruhani'nin sağduyu ve ümit platformu, ülkeler arasında diyalog fikrinin siyaset dünyasındaki pratik tercümesidir. Ve bu, bir dizi siyasi krizin küresel bir felaket tehlikesi doğurduğu zamanda her zamankinden daha da gereklidir.

İran toplumunun hemen hemen tüm kesimlerinden yaygın destek almanın keyfini yaşayan Ruhani'nin girişimiyle, ümit ediyorum ki bu ülke küresel diyalog yoluna yönelmede başarılı olacaktır.

İran ve Batı arasında nükleer meseledeki açmaz da dahil farklılıkların diplomatik olarak giderilmesi fırsatı, yıllar önce benim cumhurbaşkanlığım sırasında da ortaya çıkmıştı. O fırsat şimdi herkesin bildiği gerekçelerle kaçtı.

Fırsatın niçin kaçtığını anlamak isteyen kişinin tek yapması gereken, o zaman İngiltere Dışişleri Bakanı olan Jack Straw'un ya da o zaman Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu genel sekreteri olan Muhammed El Baradei'nin hatıralarını -ya da gerçekte o zaman İran nükleer heyetinde baş müzakereci olan Ruhani'nin hatıralarını- okuması gerekir.

10 seneden daha uzun bir zaman önce, anlaşma yapılması mümkün görünmesine rağmen diplomasi başarısız oldu. 11 Eylül sonrasında ABD, Irak ve Afganistan'da maliyeti yüksek savaşlar başlattı. Irak, kitle imha silahları geliştirdiği sahte bahanesiyle istila edildi. Bu siyasi atmosferde İran'la diplomasinin de başarısızlıkla sonuçlanması şaşırtıcı değil.

İsrail de zamanında şüphencilik ve kuşku zerk ederek Batı için İran'la anlaşmaya varma şansını sabote etti. Ruhani'nin BM'deki konuşmasının arifesinde İsrail yeniden onun itibarını düşürecek kampanya başlattı. Çünkü o, İran'la Batı arasındaki gerginliğin sona ereceğinden korkuyor.

Acı tecrübelerle kapana kısılanlar, diplomasinin bir kez daha gelişmesini sekteye uğratmak için ellerinden gelen çabayı sarf ediyorlar. Bu insanlar yurt içi ve yurt dışı politikaları arasındaki ilişki hakkında basit bir hususu

anlayamıyorlar.

Cumhurbaşkanı Ruhani'nin hükümeti, İran ve daha geniş manada bölgenin sağduyu ve ümit için çaresizce bir arayış içinde olduğu bir zamanda, olumlu bir değişiklik arayan bir toplum tarafından seçildi. Bu seçim, belli bir siyasi kampla sınırlı değildi. Çok sayıda reformcu, çok sayıda siyasi tutuklu ve önemli bir muhafazakar kuruluşun da Ruhani'nin zaferinde payı vardı. İlk kez partizan hizipleşmelerin üzerinde ve ötesinde milli bir uzlaşma oluşturmak için bir fırsat var. Bu, diyalog ve küresel olarak karşılıklı anlayış vurgusuyla ülkedeki siyasi açıdan kötü duruma hitap edebilir.

İslam cumhuriyetinin manevi liderinden gelen aleni destek, sadece nükleer mesele hakkında değil, Batı'yla çok sayıda dış politika meselesinin de diplomatik çözümü için Ruhani ve arkadaşlarına gerekli yetkiyi verir.

Barış isteyen bir İran, gönüllü bir partner olarak, sadece küresel güçlerle ayrılıklarının çözülmesine değil, bölgedeki müzminleşmiş bazı siyasi ihtilafların üstesinden gelinmesine de katkı yapabilir. Ama bu, sivil toplum dokusu ve demokratik kurumları tehdit eden haksız yaptırımlarla acı verici bir şekilde hedef alınan İran halkının sesine kulak vermek üzere Batı'dan belli bir derece cesaret ve iyimserlik gerektirir.

Şimdi güven ve anlamlı diyalog ortamı oluşturmada başarısız olunması, her iki taraftaki müfrit kuvvetlere yarayacaktır. Böyle bir başarısızlığın sonuçları sadece bölgesel değil küresel olacaktır. Daha iyi bir dünya için -hem İran halkı hem de dünyada gelecek nesiller için- ben samimiyetle Ruhani'nin Birleşmiş Milletler'de sıcak ve anlamlı bir karşılık göreceğini ümit ediyorum.

İran bugün yıllar öncesinin İran'ından farklıdır. İslam devriminin so-

İslam cumhuriyetinin manevi liderinden gelen aleni destek, sadece nükleer mesele hakkında değil, Batı'yla çok sayıda dış politika meselesinin de diplomatik çözümü için Ruhani ve arkadaşlarına gerekli yetkiyi verir.

nuçları da halen görülmeye devam ediyor. Bizim son 16 senedeki olumlu ve olumsuz tecrübelerimiz, Ruhani'nin halen hem yurt içinde hem de uluslararası seviyede icra etmekte olduğu reformlara başka bir boyut kattı; bu reformlar İslam cumhuriyetinin demokratik kapasitelerini zenginleştirdi ve kuvvetle ümit ederim ki uluslararası toplumun tecrübesine katkı yaptı.

İran halkının Ruhani'yi seçmesi ve onun değişim gündemi, İran, Batı ve tüm yerel ve bölgesel güçler için rakipsiz ve muhtemelen tekrarlanamaz bir fırsat sağladı. Orta Doğu'nun kalbinde diyalog ve diplomasiye dayalı bir dış politikayla biz, hem doğu hem de batı için daha iyi bir dünya tahayyül edebiliriz. Buna İran'ın nükleer meselesinin diplomatik yoldan çözümü de dahildir ki bu, iyi niyet ve adalet varsa tamamıyla mümkündür.

Kaynak: Guardian

Dünya Bülteni için çeviren: Arif Kaya

İran- ABD yakınlaşması Suudi Arabistan'ı kızdırmalı mı?

Madavi Raşid

Başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin tümü, İran- Amerika yakınlaşmasına diğer devletlere nazaran daha temkinli yaklaşıyor. Bir taraftan Hasan Ruhani'nin nükleer programı için bir çıkış yolu araması, diğer taraftan da Obama'nın kırk yıldan fazla süren düşmanlığı aşmak için gösterdiği çaba nedeniyle erimeye başlayan buzlar, Körfez ülkelerinin gündemini yoğun bir şekilde meşgul ediyor.

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Muhammed Cevad Zarif ile görüşmesiyle beliren İran- Amerika yakınlaşması, aslında çok büyük bir tesadüf değil. Beşşar Esad'ın kimyasal silahları tartışmasıyla ve Amerika-Rusya arasındaki Suriye ikilemi nedeniyle daha da açığa çıkan bu yakınlaşma, akislerini yavaş yavaş göstermeye başladı. İki yıldan fazladır Esad rejiminin düşmesi için girişimlerde bulunan Suudi Arabistan ise, Suriye'deki kimyasal silahları sürekli gündeme getirirken, Amerika- İran yakınlaşması, Arabistan'a, bu konu için çok acele etmemesi gerektiğini hatırlattı.

Suudi Arabistan'ın, Amerika'yı İran'a müdahale konusunda ikna edememesinin ardından, askeri çözüm sayfasının ABD ve İsrail tarafından çevrilmesi ve Amerika'nın Ortadoğu'da asılı kalan sorunlara diplomatik bir takım zorluklarla karşılaşması nedeniyle Rusya'yla işbirliği yoluyla çözüm araması, Suudi Arabistan'ın Amerikanın dış siyasetini belirlemede hiçbir

İki yıldan fazladır Esad rejiminin düşmesi için girişimlerde bulunan Suudi Arabistan ise, Suriye'deki kimyasal silahları sürekli gündeme getirirken, Amerika- İran yakınlaşması, Arabistan'a, bu konu için çok acele etmemesi gerektiğini hatırlattı.

etkisi olmadığı sonucunu ortaya koydu. Her şeyden önce Amerikanın ulusal çıkarlarını yansıtan dış politikası, bölgenin diğer aktörlerinin çıkarlarıyla bazen uyuşan bazen de ters düşen bir pozisyona düşebiliyor. Ekonomik, askeri ve istihbarat alanında işbirliği içinde olduğu bu müttefiklerin en önemlisi ise hiç şüphesiz bir zamanlar Suudi Arabistan'dı.

Suudi Arabistan ve körfezdeki komşuları, ABD'nin askeri gücü için halen önemli bir merkez konumunda. Bunun nedeni ise yalnızca rejimlerini korumak değil elbette. Bu şekilde Amerika'nın körfezdeki egemenliği de sarsılmaz hale geliyor. İran ve Amerika arasındaki açık düşmanlığa rağmen iki ülke arasındaki yakınlaşma, Suriye ikileminden çok önce başlamıştı. Amerika'nın İran'la ortak sınırı olan Irak ve Afganistan'la uzun süren savaşlara girmesi, Tahran'la yakınlaşmasına neden olmuş, iki ülke arasındaki resmi görüşmelerde İran'ın Batıdaki yalnızlığına son verecek ve ona bölgedeki diplomatik itibarını yeniden kazandırabilecek mesajlar verilmişti.

Net olan bir şey var. Araplar bu konuda ne kadar hevesli olurlarsa olsunlar, Batının İran ile bir savaşa girmeye niyeti yok. Batı dünyası bir süre önce, bölgedeki ağırlığını tek bir müttefikle tam olarak koruyamayacağı konusunda ikna oldu. Ulusal çıkarlarının dış politikada çeşitlilik gerektirdiğinin de farkında. Bu nedenle Amerika, bölgedeki otoritesini yalnızca Suudi Arabistan ile ortak hareket ederek kalıcı hale getirmek istemiyor. Özellikle de Suudi rejiminden tatmin olmayan Amerikalı danışmanlar, ülkelerinin Irak ve Afganistan'da olduğu gibi yeni bir savaşa girmesinden de endişe ediyorlar. Bunun yanı sıra 11 Eylül olaylarından sonra Amerikan basınının Suudi siyasetini ve dini retoriğini suçlaması da Amerikalı diplomatların Ortadoğu'yu yalnızca Suudi Arabistan penceresinden kontrol etmek istemediklerini ortaya koyuyor. Amerika'nın siyaseti aslında belli. Özellikle de Obama'nın Amerika'nın dış siyasette savaşız bir yol izle-

yeceğini birden fazla tekrarlaması, mevcut iktidarını İran'la anlaşarak ve düşmanlıklarla son vererek yürütmek istediğini gösteriyor. Bu şekilde de Demokrat Partinin yeniden kazandığı bir idareyi planlıyor.

İşte burada, Arap dünyasına egemenliğini empoze etmek ve İran'ı bölgeden uzaklaştırmak için çabaları bir sonuç vermeyen ve bu yolda başarısız olan Suudi Arabistan'ın beklentileri de gün yüzüne çıkıyor. Mısır, Yemen, Bahreyn ve Suriye için harcadığı milyonlarca dolara rağmen, Arap dünyasına tam anlamıyla hakim olamaması, ekonomik gücün her zaman işe yaramadığının bir işareti. Arap dünyası ise bugün olduğundan daha karışık. Eklemlerini birbirinden Suudi petrolü ayırıyor. Buna rağmen özellikle de küresel çıkarların birbirine yaklaşması ve Rusya- Amerika ittifakının Suudi Arabistan'ın çıkarlarından daha önemli olması ve Amerika'nın Suudi yönetimine karşı duyduğu güvensizlik, Suudi Arabistan'ı bölgeden giderek uzaklaştırıyor.

Amerika hala Suudi çevrelerin ve siyasi otoritenin Washington'un kabusu olan terörü bitirebileceğine inanıyor. Suudi Arabistan'ın özellikle de dini siyasetiyle bağlantısı olduğuna inanan ve bir takıntı haline gelen terör sorunu yüzünden Washington, sürekli bu tehlikeden kendisini korumak için araçlar arıyor. Her ne kadar Amerika, Suudi Arabistan'ın terörle mücadelesine nağmeler düzse de, işleri bakanı Muhammed bin Naif'in terörle mücadele programını takdir etse de, Amerika'nın Suudi Arabistan'ın stratejik ortağı olarak sü-

Amerika'nın Suudi Arabistan'ın stratejik ortağı olarak sürekli işbirliği içinde olacaklarına dair Amerikan basınında yazılar kaleme alınsa da, Amerika terörün Suudi Arabistan'ın uzantısı olduğu düşüncesinden bir türlü kurtulamıyor. Bu nedenle, Körfez ülkelerinin iki ülke arasındaki yakınlaşmadan duydukları büyük rahatsızlığı hissetse de Suudi Arabistan'a olan bağımlılığını bitirmek için İran ile kuracağı yeni bir diplomatik ilişki arayışı içine giriyor.

rekli işbirliği içinde olacaklarına dair Amerikan basınında yazılar kaleme alınsa da, Amerika terörün Suudi Arabistan'ın uzantısı olduğu düşüncesinden bir türlü kurtulamıyor. Bu nedenle, Körfez ülkelerinin iki ülke arasındaki yakınlaşmadan duydukları büyük rahatsızlığı hissetse de Suudi Arabistan'a olan bağımlılığını bitirmek için İran ile kuracağı yeni bir diplomatik ilişki arayışı içine giriyor. Burada sorulmak istene soru ise şu: bu yakınlaşmasının genelde Körfez ülkelerine özelde Suudi Arabistan'a etkisi ne derece ve nasıl olacak?

İlk olarak, İran'ın nükleer programının daraltılması hiç şüphesiz körfez bölgesine olumlu yansır, ancak İran'ın bölgeye biraz daha yaklaşmasını engelleyemeyebilir. İkincisi: belki de Amerika ile İran'ın Suriye arenasından yakınlaşması Suriye halkının acılarını hafifletmeye ve Suudi Arabistan'ın ne kadar girişimde bulunursa bulunsun bir türlü çözümü beceremediği krizin çözülmesine yol açabilir. Ama Suudi Arabistan bu diplomatik veya siyasi çözüm arayışlarını baltalamaya kalkabilir. Özellikle de Suriye'deki bazı silahlı grupların kontrolünü elinde tutan Suudi makamı krizi süresiz uzatabilir. Üçüncüsü: Suudi Arabistan'ın Arap alemindeki otoriter siyasetini yeniden gözden geçirmesi gerekebilir. Çünkü yalnızca elindeki petro-dolarlarla kendisini kabul ettirmenin artık mümkün gözükmediği çok net.

Suudi Arabistan ekonomik gücünden faydalandığı körfez ülkeleriyle hiçbir yarışa girmez. Ancak şu ana kadar bilinene bir şey var ki, o da Suudi yönetiminin İran ile de hiç bir diplomatik rekabet gücünün olmadığı. Suudi Arabistan, bir şekilde İran ile anlaşma yolunu bulmak zorunda. Yoksa Suriye görüşmelerinde olduğu gibi Rusya ve Amerika tarafından yolu kesilebilir ve hem bölgede hem de uluslar arası arenada yalnızlaşmaya başlayabilir. Bender bin Sultan'ın Moskova'ya yaptığı sayısız ziyarete rağmen Rusya- Amerika anlaşması ve peşinden gelen Amerika- İran yakınlaşması,

Suudi Arabistan'ın dış politika diplomasisinin ne kadar zayıf olduğunu bir ispatı. Suudi hükümeti geçmişte altın bir fırsatı kaçırmıştı. Şimdi ise bölgede gelişmeye başlayan olayları kendi çıkarlarına doğru çevirme becerisine sahip değil. Yürüttüğü ince diplomasi yüzünden otoritesini bölgede bir türlü kuramıyor. Bu nedenle elinde tuttuğu İran düğümünü bir an önce çözmesi ve İran'ı bölgenin önemli bir gücü olarak kabul etmek zorunda. Çünkü en önemli müttefiki Amerika bu düğümü çoktan çözmeye başladı.

Kaynak: Kuds'ül Arabi

Dünya bülteni için çeviren: Tuba yıldız

Obama ve Ruhani daha sık konuşmalı

Seyid Hüseyin Musaviyan

ABD-İran ilişkileri, nihayet, bir dönüm noktasında bulunuyor. Yıllardır, yüzlerce ders ve makaleyle, Amerika Birleşik Devletleri'nin rejim değiştirme politikasına bir son vermesi ve İran'a karşı tehditkar ve aşağılayıcı bir dil kullanmaktan kaçınması gerektiği üzerinde durdum. Bunun yerine, karşılıklı saygı ve menfaate dayalı olarak ikili ilişkileri canlandırmak için "büyük bir gündemi" detaylandırma üzerine ehemmiyet verilmelidir. Nükleer dosya hakkında barışçı bir çözüm, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (NPT) çerçevesi ve İran manevi lideri Ayetullah Ali Hamaney'in nükleer silahlar da dahil tüm kitle imha silahlarının üretilmesi, depolanması ve kullanılmasını yasaklayan dini fetvalarının hayata geçirilmesine dayalı olacaktır.

Devlet başkanları Barack Obama ve Hasan Ruhani, New York'taki BM Genel Kurulu toplantısı sırasında 25 Eylül'de ikili görüşme için bir araya gelme ve fotoğraf çekirme fırsatını kaçırdılar. Önemli bir sonuç için bahsedilen gerekçeler, programdaki sıkıntılar ve zaman yetersizliğiydi. Ama bunu iki başkan arasında telefon görüşmesi ve İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif ve ABD Dışişleri Bakanı John Kerry arasında doğrudan görüşmenin takip etmesiyle bu engel kısa sürdü. Bu iki olayın, 1979 devriminden bu yana Amerika Birleşik Devletleri'yle İran arasındaki bozuk ilişkiler tarihinde emsali yoktu. Siyasi olgunluk ve her iki başkanın cesareti, bunların 30 seneden fazla süren husumete bir son vermeye olan arzularını gösteriyor.

Her iki tarihi olayın, sadece ABD-İran yakınlaşması için değil Orta Doğu'nun barış ve istikrarı için de önemli sonuçları olabilir. Çeyrek asır-

dan fazla bir süredir İran ve Batı arasındaki ilişkiler üzerine çalışmış biri olarak, Başkan Obama'nın 24 Eylül'de BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasının, 1979 senesinden beri bir ABD devlet başkanı tarafından İran hakkında yapılmış en olumlu konuşma olduğunda şüphe yoktur. İlk kez bir ABD başkanı İran'ı tehdit etmedi, İran'a saldırısı ve 1980-88 savaşında onbinlerce İranlının Saddam Hüseyin tarafından zehirlendiğini kabul etti ve özellikle Soğuk Savaş döneminde Musaddık hükümetinin devrilmesindeki rolü olmak üzere İranlıların belli tarihi gerekçelerle Amerika'ya karşı kökleri derinlere giden güvensizliklerini teyid etti.

İkili ilişkiler konusunda da Obama, kendisini ABD'nin geleneksel rejim değiştirme politikasından açık bir şekilde uzaklaştırarak, İran'la ilişkilerin karşılıklı menfaat ve güven temelinde canlandırılması teklifinde bulundu. Nükleer mesele konusunda da Obama'nın İranlıların barışçı şekilde nükleer enerji elde etme hakkını tanıması ve Hamaney'in nükleer silah geliştirilmesine karşı fetvasını takdir etmesi gibi bazı uzlaşmacı ifadeler vardı. O daha sonra nükleer meseleyi halletmek ve İran'la "hem bölge hem de dünya için iyi olacak" yeni ilişkiler kurmak üzere şahsi olarak Bakan Kerry'yi görevlendirerek cesur bir adım attı.

Ruhani, Washington'un tavrındaki büyük değişikliği maharetle teşhis etti ve "Farklılıklarımızın üstesinden gelecek bir çerçeveye ulaşabiliriz" diyerek

Obama'nın tarihi teklifine sarıldı. Bu, İran'ın Amerika Birleşik Devletleri'yle ikili bağları geliştirmeye hazır olduğuna dair açık bir sinyaldi. Şimdi her iki taraf için önemli konu, diğer tarafın anlaşmaya sahip çıkıp çıkmayacağı ya da bunun karşılıklı olarak başkentlerde engellenip engellenmeyeceğidir. Cumhurbaşkanı Muhammed Hatemi'nin 2003'ten 2005'e kadar İngiltere, Fransa ve Almanya ile nükleer görüşmeleri sırasında -o zamanlar İran müzakere heyetine Ruhani başkanlık ediyordu- Tah-

ran, nükleer anlaşmazlığın halli için geniş kapsamlı tekliflerde bulundu. İran, Ek Protokol ve Tamamlayıcı Düzenleme'yi kabul ederek bir NPT üyesi devlet için azami seviyede şeffaflık sergiledi. O ayrıca nükleer programının ebediyen barışçı tabiatta olacağını taahhüt ederek güven inşa edici önlemler üstlenmeye hazır olduğunu gösterdi.

Son karar mercii, manevi lider, şeffaflık ve güven inşa edici önlemler hususunda cumhurbaşkanı ve onun müzakere heyetini destekledi. Maa-lesef İran ve Avrupalı muhatapları, Amerika Birleşik Devletleri İran'ın NPT kapsamındaki meşru haklarını reddetmeye devam ettiği için nihai bir anlaşmaya varamadılar. Eski İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw, Temmuz 2013'te BBC'ye, "Biz saygı çerçevesinde bir yerlere varıyorduk, sonrası karmaşık bir hikaye. Aslında Amerikalılar Hatemi'nin ayaklarının altındaki halıyı çektiler ve istemedikleri bir şeyi elde ettiler" dedi.

Her iki başkent için atılım yapmak üzere cesur ve pratik eylemlere geçme zamanı gelmiştir. Bunların, başkanların iyi niyetlerinin pratik ve uygun şekilde yerine getirilmesini temin etmeleri gerekiyor. İran dış politikasını yakından bilen biri olarak, İran liderlerinin birleşeceği ve İran'ın "daimi olarak nükleer silahlardan beri bir ülke" olacağı hususunda uluslararası toplumu temin etmek üzere azami seviyede şeffaflık sergileyip güven inşa edici önlemler alabileceğinden eminim. Bununla birlikte, Obama'nın şüpheli Kongre'yi İran'ın NPT kapsamındaki haklarını tanıma, daha fazla yaptırımlardan kaçınma ve nihayetinde, bir anlaşma kapsamında İran'a yaptırımları kaldırmaya ikna edip edemeyeceği soru işareti olarak kalmaya devam ediyor.

Nükleer mesele Kerry ve Zarif'in görevlerinde önceliğe sahip olsa da dışişleri bakanlarının Suriye, Irak, Afganistan ve bölgede görülen aşırılık-

"Biz saygı çerçevesinde bir yerlere varıyorduk, sonrası karmaşık bir hikaye. Aslında Amerikalılar Hatemi'nin ayaklarının altındaki halıyı çektiler ve istemedikleri bir şeyi elde ettiler"

lar gibi diğer önemli meseleleri de görüşmeleri gerekiyor. Başarının anahtarı, karşılıklı çıkar alanları için pratik tedbirlerle ilerlemek üzere bastırırken tartışmalı alanları da görüşmektir. İran'ın Almanya büyükelçisi olarak görev yaptığım sırada Başbakan Helmut Kohl ve Cumhurbaşkanı Ekber Haşimi Rafsancani, düzenli telefon görüşmeleri yapar, bu görüşmelerin de ikili, bölgesel ve uluslararası meseleler üzerinde olumlu sonuçları olurdu. Şimdi Orta Doğu karışıktır ve bölge çapında mezhepçi ve iç savaşın

İran'ın Almanya büyükelçisi olarak görev yaptığım sırada Başbakan Helmut Kohl ve Cumhurbaşkanı Ekber Haşimi Rafsancani, düzenli telefon görüşmeleri yapar, bu görüşmelerin de ikili, bölgesel ve uluslararası meseleler üzerinde olumlu sonuçları olurdu.

eşiğindedir. Büyük bir uluslararası oyuncu olarak Amerika Birleşik Devletleri ve büyük bir bölgesel güç olarak İran'ın, Orta Doğu ve ötesine barış, istikrar ve güvenlik getirmek için tarihi sorumlulukları vardır.

Obama ve Ruhani, çok ihtiyaç duyulan iş birliği için gerekli kapasiteye sahiptir. Her ikisi de olumlu görüşmeler için uygun ortam oluşturma üzerine yoğunlaşarak sıkı durmalı ve bu konuya odaklanmalıdır. Obama'nın 30 Eylül'deki "Askeri seçenekler de dahil hiçbir seçeneği masanın dışında bırakmıyoruz" ifadesi, Tahran'da hoş karşılanmadı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin görüşmelerdeki iyi niyetine dair talihsiz sorular ortaya atılmasına yol açtı. İki başkan, periyodik telefon görüşmeleri yapmalı ve dışişleri bakanlarının ikili, bölgesel ve uluslararası meseleler hakkında istişarelerde bulunmak üzere

rutin toplantılar yapmalarını onaylamalıdır. Bunlar aynı zamanda Avrupa, Rusya, Çin, Hindistan, Japonya, Türkiye, Suudi Arabistan, Irak ve Mısır da dahil, diğer bölgesel ve uluslararası oyuncularla irtibatın gerekli olduğunu da kabul etmelidirler. Bu süreçte bunların, tuzaklardan ve Amerika Birleşik Devletleri, İran ve diğer yerlerde eski düşüncelere saplanıp kalmış -tamamen güvensizlik ve suçlamalarla dolu olan ve halen husumet ve ih-

tilaf çıkararak- ve bu yüzden nükleer meselenin halli için beliren bu fırsatı kaçırarak olan şüphelerin yol açacakları olumsuzluklardan kaçınmaları zaruridir.

ABD-İran ilişkilerindeki son gelişmeler, ikili ilişkileri olumlu etkileyecek ama bu ilgi odağının diğer önemli meseleleri gölgede bırakmasına müsaade edilmemesi gerekir. Özellikle İran Dışişleri Bakanlığı ve Ruhani yönetiminin diğer organları tarafından ABD-İran ilişkilerine tahsis edilen mevcut bant genişliği, önemli bölge ülkeleri ve daha geniş uluslararası toplumla yapılacak sürekli irtibatla dengelenmelidir. Bu, İran'ın çok sayıdaki cephede ilerleme sağlamasına katkı yapacaktır. Bunların her biri de ilişkilerin daha da kuvvetlenmesine ve milli, bölgesel ve uluslararası açıdan büyük problemlerin haline katkı yapacaktır.

Kaynak: Al Monitor

Dünya Bülteni için çeviren: Mehmet Şeyhoğlu

Ruhani Manhattan'ı kandırıyor

Thomas L. Friedman

Bu hafta İran'ın yeni cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin iki basın toplantısına katılma şansını yakaladım. Bu toplantılar bende birkaç farklı in-tiba bıraktı:

1) O kazara burada değil. Bu büyüü İran taarruzu, Ruhani selefinin aksine büyü okuluna gittiği için değildir. Güçlü yurt içi baskılar onu buraya itti.

2) Biz sonunda İran'ın nükleer programı konusunda üst düzey İran ve Amerikalı diplomatlar arasında ciddi, yüz yüze müzakereler göreceğiz.

3) Bu müzakerelerin İran nükleer krizinin barışçı bir şekilde halline yol açıp açmayacağına dair ipucuna sahip değilim, bu konuda tahmin yapmaya da cesaret edemem.

4) Şimdi ciddi müzakereler göreceğimiz, beklentileri önemli derecede yükseltiyor. Bu da, eğer müzakereler başarısız olursa Başkan Obama'nın askeri eylemle İran'ın dev bir başarısız devlete dönüşmesine yardım edecek daimi yaptırımlar arasında gerçek bir seçim yapmakla karşı karşıya kalacağı manasına geliyor.

5) 2. seçeneğin başarılı olması için dua edin.

Bunların üzerinden gidelim. İran'da Ruhani'yi cumhurbaşkanlığına getiren son seçimi düşünün. İran Anayasayı Koruma Konseyi, cumhurbaşkanlığı adaylarından sadece sekizine onay verdi. İki de seçimden önce ayrıldı. Bunların hepsi rejimin bakış açısına göre "güvenilir" olarak değerlendiriliyordu. Aralarında gerçek liberaller yoktu. Ama seçim yaklaşınca Ruhani'nin diğerlerinden biraz daha liberal olduğu açık hale geldi. Bu durumda İranlılar şöyle bir seçimle karşı karşıyaydılar: Bay Siyah, Bay Si-

yah, Bay Siyah, Bay Siyah, Bay Siyah ve Bay Gri. Ve tahmin edin ne oldu?

14 Haziran'da Bay Gri Hasan Ruhani, büyük bir oy farkıyla seçimi kazandı. Ruhani oyların yaklaşık yüzde 51'ini alırken seçimde ikinci sırada gelen Tahran belediye başkanı ancak yüzde 16 oy alabildi. Açık bir şekilde, çoğu İranlı bıkmıştı ve bunlar en liberal aday üzerinde toplandılar. Yine İranlılar şimdi ondan daha fazlasını istemeyi bilecek kadar demokrasiye, daha azını istemeyi bilecek kadar İslami ideoloji ve yaptırımlara sahipler.

Ben bu görüşte yalnız değilim. Yaptırımlar sırasında son iki senede değerinin üçte ikisini kaybeden İran riyalı, Ruhani'nin seçimi sonrasında aniden değer kazandı. İran borsası da yeni cumhurbaşkanının yaptırımlara son verilmesi için nükleer anlaşmayı müzakere edeceği ümidiyle yüzde 7 yükseldi. Yaygın işsizliğe ve yaklaşık yüzde 30 enflasyona sahip bir ülkede bu şaşırtıcı mıdır?

Hayır, İran dini lideri Ayetullah Ali Hamaney, Ruhani'nin seçime katılmasına, kazanmasına ve müzakereleri başlatmasına kazara izin vermedi. Artık İran içindeki iktidar mücadelesi sadece geniş çaplı iktisadi kuruluşları ve yaptırımları kırmak ve kendilerini zenginleştirmek için kullandıkları kanun dışı limanlarıyla Devrim Muhafızları ve daha pragmatik din adamları arasında değildir. İran'da sessiz çoğunluk şimdi güçlüdür ve bu hikayenin içindedir. Ruhani'nin büyüdü taarruzu dini lider tarafından olduğu kadar bunlar tarafından da dikte edildi.

Ruhani'nin oldukça sert danışmanı Muhammed Nahavandiyan ile bir sohbet ettim ve geçmişini sordum. O bir ekonomisttir, doktorasını George Washington Üniversitesi'nde yaptı ve geçenlerde İran Ticaret Odası'na ve İran'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımı için İran müzakere heyetine liderlik etti. O, Ruhani'nin en yakın yardımcısıdır. İlginç.

Diğer taraftan, Ruhani buradadır çünkü İran rejimi hem fazla yayılmıştır hem de fazla kopuk vaziyettedir.

10 sene önce Amerika Orta Doğu'ya fazla yayılmıştı. Hem Irak'ta hem de Afganistan'da batağa saplanmış ve İran ile müttefiklerinin örtülü saldırılarına açık vaziyetteydi. Bugün İran rejimi fazla yayılmış vaziyettedir. İran, Suriye rejimini hayatta tutmak, Hizbullah'ın Lübnan'da ayakları üzerinde durmasını sağlamak ve Irak ve Afganistan'da müttefiklerini kuvvetlendirmek için her gün adam, para ve enerji sarf ediyor. Ama rejim fazla yayılmışken, 30 yaşın altındaki İranlılar -bunlar nüfusun yüzde 60'ı kadardır- kendilerini dünyanın geri kalanından kopmuş hissediyorlar. Bunlar okuyabilmek, çalışabilmek ve dünyanın diğer bölgelerine seyahat edebilmek -dünyanın diğer bölgelerinden müzik dinlemek, kitap okumak ve film seyretmek istiyorlar. Bu da yaptırımların kalkması demek.

Obama'yla fotoğrafının, ülkeye dönüşünde sertlik yanlısı Devrim Muhafızları tarafından aleyhine kullanılabileceğinden korkarak Ruhani'nin Başkan Obama'nın elini sıkamamış olması (sonunda telefonla görüştüler) bize Obama'nın imzalayabileceği tek türdeki nükleer anlaşmaya varmanın ne kadar zor olacağını anlatıyor. Bu anlaşma, İran'ın sivil amaçlı nükleer enerji için yakıt üretme hakkı olduğunu tanıyacak ama ancak, anlaşmayı bozarak bomba yapmasının imkansız olması için, nükleer zenginleştirme altyapısının yeterince küçük olması ve uluslararası gözetim ve yeterince sıkı güvenlik tedbirleri şartıyla.

Jeopolitik tamamen manivela kuvvetiyle ilgilidir: Kim ona sahiptir, kim sahip değildir. Bugün görüşme masası önümüze serilmiştir. Bu, Obama için bir kredidir. Biz İranlılara, sivil nükleer enerji arzularını tatmin ede-

Obama'yla fotoğrafının, ülkeye dönüşünde sertlik yanlısı Devrim Muhafızları tarafından aleyhine kullanılabileceğinden korkarak Ruhani'nin Başkan Obama'nın elini sıkamamış olması (sonunda telefonla görüştüler) bize Obama'nın imzalayabileceği tek türdeki nükleer anlaşmaya varmanın ne kadar zor olacağını anlatıyor.

cek ve onların bilimsel maharetlerini teyit edecek bir anlaşma sunmalıyız. İran'ın 1979'daki ihtilalinin, Batı tarafından tesis edilen bir rejime karşı dini bir ihtilal kadar milliyetçi bir isyan olduğunu hatırlayın. Bu yüzden, bir nükleer programa sahip olmanın orada geniş çaplı bir milliyetçi cazibesi vardır. Biz o anlaşmayı kabul edebiliriz ama onlar kabul edebilirler mi? Bilmiyorum. Ama biz anlaşmayı masaya koyar ve halka açıklarsak -sadece rejimdeki pragmatistler ve sertlik yanlıları değil- İran halkı da bir seçim yapar. O zaman siz biraz reel politiğin patlak verdiğini görürsünüz. Bu sadece İran'ın nükleer programının kalitesiyle ilgili değil İran'da hayatın kalitesiyle de ilgili olacaktır.

Kaynak: The New York Times

Dünya Bülteni için çeviren: Emin Arvas

İran dünya sistemi ile barışıyor mu?

Akif Emre

İran Cumhurbaşkanı Ruhani'nin New York'u terk etmek üzere havaalanına giderken Obama ile yaptığı telefon konuşması muhtevastından çok temsil ettiği sembolizm bakımından daha uzun süre konuşulmayı hak ediyor.

Devrimden bu yana İranlı bir liderin ilk defa bir Amerikan başkanı ile doğrudan temas kurmasını, yani bir bakıma 'büyük şeytani' tanımış olmasını, İran'ın dünya sistemine geri dönmesi, ülkede radikal dönüşümün başladığı şeklinde okuyanlar olabilir. Ancak bu tür büyük beklenti ve tanımlamalara girmeden önce, Ruhani öncesi İran'daki reform dönemlerini gözden geçirmek gerekir.

Post-Humeyni döneminin en belirgin ismi şüphesiz Haşimi Rafsancani ve en önemli kopuş da onun cumhurbaşkanlığı dönemi oldu. Humeyni'nin ölümüyle birlikte İran İslam Devriminin ilkelerinin önemli ölçüde reforme edildiği bir sürece girildi. Devrim ilkelerinin ulusallaştırıldığı, önemli iddialarından yine devrim adına vazgeçilmesi söz konusu. Siyaset bilimi diliyle ifade edecek olursak, evrensellik iddiasındaki devrimin ulusallaşması ve İran'ın ulusal çıkarlarını gözetten bir ulus-devlete dönüşmesi Rafsancani döneminde kurumsallaşmıştır. Kişisel özelliği olarak pragmatizmiyle öne çıkan Rafsancani'nin Irak savaşı sonrasında devrimin uluslararası sistem içinde kimi iddialarını geri çekerek bir tür iç restorasyonla uğraşmasının zihnî arka planını hazırladığı söylenebilir.

Muhammed Hatemi'nin cumhurbaşkanlığı özellikle İran rejiminin daha

Siyaset bilimi diliyle ifade edecek olursak, evrensellik iddiasındaki devrimin ulusallaşması ve İran'ın ulusal çıkarlarını gözetten bir ulus-devlete dönüşmesi Rafsancani döneminde kurumsallaşmıştır.

çok içe yönelik beklentilerin yükseldiği dönem oldu. Sistem-içi yenilenme denilebilecek bu dönüşüm çabası, uluslararası sistemin beklentisinin çok uzağında olduğu gibi, Hatemi'nin şahsında değişimden yana olanların sistem-içindeki etkilerinin sınırlarını da göstermiş oldu. Muhtemelen Hatemi sistem-içi değişimi zorlayacak ekipten ve etkinlikten mahrumdu.

Hatemi'nin çıkışı İran'da sistem-içi değişim ve yenilenme beklentisini yükseltmekle kalmadı. Özellikle İran devlet aklı, Amerika'nın, Hatemi'nin dalgalandırdığı bu değişim talebini ülkeye baskıya dönüştürdüğünü ve içerden de toplumsal talep oluşturarak rejim değişikliğini zorladığını şeklinde algılamakta gecikmedi. Bu nedenle söylem düzeyinde kalan değişim talebi, sistem-içi reforma izin vermeyecekti. Hatemi dönemi uluslararası sistemin İran'da iç değişime odaklandığı bir süreç oldu. Nitekim Hatemi'den sonra muhalefet tarafından yürütülen reform talepleri de sistemin direnişi ile karşılaşacak, dış müdahale algısı ile statüko devam edecektir.

Henüz yeni işbaşına gelen Ruhani'nin dünya gündemine girmesinin diplomatik bir açılımla sağlanmış olması hayli manidar. Amerika-İran ilişkilerinin en gerilimli döneminde olduğu, ambargonun İran'a nefes aldirmayacak derece daraltıldığı, Suriye'deki çatışmalarda askeri ve diplomatik olarak adeta doğrudan taraf olduğu bir ortamda estirilen iyimserlik havası ne kadar gerçekçi?

İran gerçekten bir değişimin eşiğinde mi? Yahut dünya sistemiyle barışacak mı?

Her şeyden önce şunu belirtmekte yarar var: Ruhani'nin bu girişimi tek başına gerçekleştirdiği bir inisiyatif değil. Sistem tüm kurumlarıyla bu girişimin arkasında duruyor -ki İran'da bu konsensüsün gerçekleşmesi çok zordur. Hatemi deneyimi rejimin refleksleri ve iç dinamikleri açısından zaman zaman kendini kilitleyen bir özelliğe sahip olduğunun çok iyi göstergesi.

Rafsanjani ile başlayan ulusallaşma süreci; İran'ın 'acem tarzı' pragmatizmini meşrulaştıran, devrimin yükünü sırtından atmasına yarayan sürece dönüştü. Ruhani'nin başlattığı resmi süreçte ise yine kendiliğinden inisiyatif kullanarak dünyaya açıldığı izlenimi verilmeye özel gayret gösteriliyor.

Ancak Obama ile telefon konuşması yapıldığı sırada İran'ın elinde güçlü kozlar olması şöyle dursun çok ciddi olarak kapana kısılmışlığı söz konusuydu. Özellikle ambargo, İran ekonomisi ve toplumsal yapı üzerinde sanıldandan daha fazla etki yapmış, tahrip edici sonuçlar ortaya çıkmış, bunları kaldırmayı sağlayacak bir yol ve uygun ortam arayışı başlamıştı.

Diğer tarafta ambargoların temel gerekçesi gösterilen nükleer çalışmalar ise İran'ın elinde tuttuğu ve sonuna kadar kullanacağı bir koza dönüşmüş durumda. Muhtemelen İran diplomasisinin başarısı da burada yatıyor. İsrail'in her an Amerika'yı İran nükleer tesislerini vurmaya zorladığı, yoksa tek başına vuracağı tehdidini yükselettiği bir süreçte başlayan bir girişimden bahsediyoruz.

Irak işgalinden bu yana İran, kendisine gelen tehditleri sınırlarının dışında karşılamak gibi bir strateji izledi. Bu nedenle Hizbullah'tan Hamas'a, Irak'taki Şii nüfuzundan Afganistan'a kadar uzanan bir dizi ittifaklar, dengeler, siyasi hamlelerle bugüne gelmeyi başardı.

Dikkate şayan husus şu ki; İran'ı köşeye sıkıştırmak için her fırsatta rejimin insan hakları karnesini, özgürlükleri, demokrasiyi, dini yönetim anlayışını öne süren, sisteme yönelik eleştirilerle değişim isteyen ve bu yönde baskı yapan uluslararası camia, bu kez bunların hiç birini gündeme

Dikkate şayan husus şu ki; İran'ı köşeye sıkıştırmak için her fırsatta rejimin insan hakları karnesini, özgürlükleri, demokrasiyi, dini yönetim anlayışını öne süren, sisteme yönelik eleştirilerle değişim isteyen ve bu yönde baskı yapan uluslararası camia, bu kez bunların hiç birini gündeme getirmeden barıştan bahsediyor.

me getirmeden barıştan bahsediyor. En son Netanyahu-Obama baskısı da netice vermemiş; görünüşe göre, saldırı konusunda İsrail'in yalnız kaldığı söylenebilir. New York'ta ayaküstü başlatılan ve aslında İran'ın en sıkışık anında hayata geçirilen bu görüşme süreci İran açısından daha önceki stratejilerin devamı gibi. İçişlerini tartışma konusu yapmadan, her anlamda sıkıştığı anda elindeki kozun farkında olarak dünya sistemine barış sinyali veriyor.

İran siyasetindeki bu değişim nasıl pragmatizmin maksimum derecede rasyonalize edilmesine örnek ise ABD ve Batı'nın da İran'la kurdukları ilişkisinin ilkesel olduğunu söylemek o kadar zor. İki farklı pragmatizmin siyasal bileşenlerinin buluştuğu bir telefon diplomasisi sahneleniyor.

Kaynak: Yeni Şafak

Amerika, İran hakkında naif olmamalı

Veli Nasr

Suriye'nin kimyasal silah stoklarının imhasıyla ilgili uluslararası anlaşma, diplomasiyi yeniden Amerikan dış politikasının merkezine yerleştirdi. Ama Suriye'de Amerika'nın "kırmızı çizgilerini" uygulamak yalnızca İran'ın nükleer programı etrafındaki daha kalın ve daha kırmızı çizgilerin üstesinden gelinmesine bir giriştir. Geçen hafta İran'ın yeni cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin büyülu taarruzu ve onun görünürdeki esneklik gösterisi diplomatik çözüm için iyi bir işarettir.

Amerika İran'ın zayıf bir pozisyondayken görüşme masasına geldiğini zannediyorsa saftır. Aksine, İran Arap Baharı'ndan bölgedeki rakiplerine göre daha iyi pozisyonda çıktı. Müttefiki Suriye'deki karışıklık da paradoksal bir şekilde onu daha da kuvvetlendirdi. Ruhani'nin İran'ı Arap komşularından ayıran ve İran'ı çözüm için arabuluculuk yapabilecek yegane ülke olarak gösteren ifadelerine dikkat edin.

Son beş yılda Amerika, ancak yaptırımlarla zayıflatılmış bir İran'ın nükleer anlaşmayı kabul edeceğini düşündü. İran ekonomisi gerçekten darboğazdadır. Bu da İran dini lideri Ayetullah Ali Hamaney'in, kendisi adına Batı'yla konuşsun diye eski nükleer baş müzakereci Ruhani'yi öne sürme kararının anlaşılmasına yardım eder.

İran'ın Suriye'deki iç savaşta mezhebi anlamda tecrit olduğu da doğrudur. Suriye'deki iç savaş ülkedeki büyük Sünni nüfusu Şii İran ve onun müvekkillerine (Suriye, Lübnan ve Irak'taki hükümetler) karşı öfkelen-dirdi.

İran'ın diplomatik esnekliği ciddidir ama teslim olmaya hazır olduğu

Amerika İran'ın zayıf bir pozisyondayken görüşme masasına geldiğini zannediyorsa saftır. Aksine, İran Arap Baharı'ndan bölgedeki rakiplerine göre daha iyi pozisyonda çıktı.

düşünülerek hata yapılmamalıdır.

İran kendisini mağlup olarak görmüyor. Onun siyasi sistemi, halen bölgenin en muhkem ve en dirençli siyasi sistemidir. İran, şaşırtıcı şekilde düzgün bir cumhurbaşkanlığı seçiminden dolayı yeni keşfedilen istikrarın keyfini sürüyor. Tahran'da bu sene 2009'da Tahran'ı, 2011'de Kahire'yi, bu sene başında da İstanbul'u felç eden sokak protestolarına benzer protestolar olmadı. Aslında Ruhani'nin hükümeti, siyasi tutukluları serbest bırakarak, sosyal medya üzerindeki kontrolleri imkan dahilinde gevşeterek kendisine güvenini gösterdi.

Araplar öfke duysa da, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'a İran desteğinin etkili olduğuna dair bölge çapında ittifak var. Bu görüş birliği, İran'ın bölgesel güç ve nüfuz iddiasını perçinliyor. Suriye, İran'ın bir başka ülkede -ve ortak sınırı olmayan bir ülkede- başarılı bir şekilde savaş verebilecek tek bölgesel aktör olduğunu gösterdi. İran Esad rejimine para ve silah verdi, Suriye'ye savaşçılar yerleştirdi, Esad'a yardım etmek için Irak'taki Şii hükümet ve Lübnan'daki vekil milis gücü Hizbullah'la bölgesel ittifak oluşturdu. Batı, Esad'ın hayati müttefikinin Rusya olduğunu düşünüyor ama asıl İran Esad'ın hayatta kalması için gerekli kartları elinde bulunduruyor.

Türkiye ve Amerika'nın Arap müttefiklerinin, İran'ı tecrit edecek bir ittifak kurları ümidi henüz geçmedi. Bu müttefikler önce Mısır'la şimdi de Suriye'de ne yapacakları konusunda bölündüler. Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye Suriye'de kimi destekleyecekleri konusunda anlaşamıyorlar. Mısır'da demokratik olarak seçilmiş İslamcı cumhurbaşkanını temmuzda deviren generallere Suudi desteği Türkiye'yi bu ülkeden uzaklaştırdı. Türkiye Mursi'yi ve onun şimdi kanun dışı olan Müslüman Kardeşler örgütünü destekledi. Onlarca yıldır Basra Körfezi monarşileri, Müslüman Kardeşler'in desteğini satın almışlardı. Şimdi İslamcılar ve Körfez ida-

recileri Sünni Arap dünyasının desteğini kazanmak için yarışıyorlar. Bu da bölgesel arabulucu güç rolünden nemalanmak üzere İran'a stratejik bir fırsat veriyor.

Bununla birlikte İran'ın başlıca rakibi Amerika Birleşik Devletleri olmaya devam ediyor. Amerika'nın Irak ve Afganistan'dan çekilmesi ve onun Asya'ya yönelik stratejik "ekseni", Tahran'da güzel haberler olarak karşılandı. Amerika'nın bölgedeki duruşu, Obama yönetiminin, kimyasal silah kullanımından dolayı Suriye'ye karşı kendi kırmızı çizgisini uygulamama kararıyla ağır bir darbe aldı. Bu, İran'ın baş müttefiki Rusya'nın Birleşmiş Milletler'de diplomatik arabulucu olarak önemli bir rol oynamaya başlamasına yol açtı.

Bu arada, Obama'nın Ruhani'yle (kısa da olsa) tarihi telefonla görüşmesinden sonra, İsrail'den gelen baskılar, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile görüşmesi akabinde Obama'nın İran'ın nükleer silah sahibi olmasının önlenmesi için kuvvet kullanmayı ihtimal dışı görmediği görüşünü tekrarlamasına yol açtı. Netanyahu Birleşmiş Milletler huzurunda da Ruhani'yi "kuzu postuna bürünmüş kurt" olarak adlandırdı.

Kısaca, Amerika nükleer programından dolayı İran'la görüşmelere yaklaşırken İran'ın teslim olmaya hazır olduğunu sanmamalıdır. Suriye'deki gevelemelerinden dolayı Amerika'nın Orta Doğu'da azalan itibarı, denklemde aynı derecede önemli bir dinamiktir.

Amerika görüşme masasına itibar edilecek bir savaş tehdidi olmaksızın geliyor olacak ve yeni tesis edilen yurt içi istikrarın tadını çıkaran ve Suriye'deki önemli rolünden istifade eden bir İran'la karşı karşıya kalacak. İki-

Obama'nın Ruhani'yle tarihi telefonla görüşmesinden sonra, İsrail'den gelen baskılar, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile görüşmesi akabinde Obama'nın İran'ın nükleer silah sahibi olmasının önlenmesi için kuvvet kullanmayı ihtimal dışı görmediği görüşünü tekrarlamasına yol açtı.

si arasındaki görüşmeler ilk kez İran'ı tehdit ederek boyun eğdirme üzerine dayalı olmayacak, aksine ikna ederek uzlaştırma üzerine dayalı olacak. Bu da Amerika'nın, Ayetullah Hamaney'in çağrıda bulunduğu "kahramanca esnekliği" karşılayacak bir yaklaşımını gerektirir.

Kısa vadede İran'la büyük bir pazarlık beklemeyin. Daha ziyade, İran'ın nükleer programını yavaşlatmak ve nükleer programı uluslararası denetime açmak üzere somut adımlar karşılığında belli yaptırımların kaldırılmasını bekleyin. Bu karşılıklı güven inşa edebilecek ve başarılı olması için diplomasiye gereken enerjiyi sağlayacak önemli bir ilk adım olacaktır.

Kaynak: The New York Times

Dünya Bülteni için çeviren: Arif Kaya

İRAN-ABD İLİŞKİLERİNDE YENİ DÖNEM <

> DÜBAM DUNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

İRAN-ABD İLİŞKİLERİNDE YENİ DÖNEM

> 2013 EKİM
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

KİM

^